

A TANÁR KARAKTERE

MOTIVÁCIÓ NEM CSAK KEZDŐ TANÁROKNAK

Milyen legyen a tanár hozzáállása a diákokhoz, iskolához, az általa tanított tárgyakhoz, amikor kikerül élete első iskolájába? Milyen kapcsolatban álljon munkatársaival és a diákok szüleivel?

Módszertant és egyéb fontos tárgyakat a legtöbb tanárokat képző intézményben kiváló és képzett pedagógusok oktatják a leendő tanároknak. Amikor viszont a kezdő pedagógus munkához lát az első iskolában, valamilyen módon legalább saját magának ki kell alakítania egy kezdeti hozzáállást, amit később a tapasztalatai alapján módosíthat.

Ez nem biztos, hogy megmenti a tanárt a kiégéstől, de van pár dolog, ami megadja a védelmet az ellen. A tanárok és tanítók képzésekor erre a témára nem helyeznek nagy figyelmet, szemben a tantárgyak lexikális tartalmával, az oktatás módszertanával és gyakorlatával.

A pedagógus stílusának és tanári karakterének kialakítása nagyon is helyesen a tanár saját szabad akaratára marad. Bizonyára vannak, akik elgondolkodnak ezen pályájuk elején vagy közben, és vannak, akik csak belevágnak, aztán majd alakul valahogyan.

A KÉP KÉT OLDALA

A tanár karaktere több tényezőből áll össze, de mindenképpen a fontosabbak közé tartozik, hogy miként kezeli a diákok megnyilvánulásait, mennyire képes összhangban dolgozni más tanárokkal, szülőkkel az iskola, az oktatás, a nevelés céljaiért. A tanár karakterét két oldalról is megnézhetjük, és egy érdekes dolgot vonhatunk le következtetésül.

Az egyik oldal magának a tanárnak az elképzelése arról, hogy milyen képet szeretne kialakítani saját oktató, nevelő munkájáról. Ez az elképzelés jó esetben nem öncélú, hanem ezt a pedagógus azért alakítja ki, mert úgy véli, hogy ezzel a hozzáállással, viselkedéssel lehet a leghatékonyabb munkája során, elsősorban a diákok érdekében.

Karakterének egy teljesen más oldala az, ahogyan a külvilág tekinti őt. Így látják őt kollégái, valamennyire más módon tanítványai. Akár az iskolaigazgatóknak és a szülőknek is saját képe lehet arról, amilyenek a tanár karakterét látják, s ez akár teljes mértékben is eltérhet attól, amit a tanár magáról gondol.

Ha a két oldal által a tanár karakteréről kialakult kép közel áll egymáshoz, akkor viszonylag könnyebb az együttműködés a tanár és a diákok, illetve a tanár és a tantestület között. Az alapvetően igaz, hogy egy tantestületben könnyebb az együttműködés, ha a tanárok pedagógiai alapelvei és működésük közel állnak egymáshoz. Az ellenkezője sem nagyobb probléma azonban annál, mint az, ha egy tanár más képet alakít ki magáról, mint amilyenek a környezete látja.

Ekkor ugyanis olyan nagy lehet a különbség a saját magáról alkotott képe és a külvilág szerinti karakter között, hogy diákjai és kollégái nehezen tudják előre jelezni, hogy ő miként reagálna egy konkrét helyzetben. A kiszámíthatóság pedig fontos dolog, mert nehéz kijönni olyan valakivel, aki ugyanazon helyzetben, hasonló körülmények között egyszer így, másszor teljesen másképpen viselkedne.

SZIGOR ÉS SZABADSÁG?

Nem fogunk itt túlságosan elkalandozni a múltban, de az azért nyilvánvaló, hogy eltérő korokban más és más volt a diákok és tanítók közötti együttműködés ideája és gyakorlata.

Ezért bármit is állapítunk meg erről ma, talán már holnap megváltozik, mert a tanár karaktere olyan mértékben szolgálja a tanítványait, amilyen mértékben segíti a felnövekvő diákot abban, hogy ő, majd mint felnőtt, minél több értéket jelentsen saját maga, családjá és tágabb környezete számára.

Tanárok között régi vita tárgya, hogy mennyire legyen közvetlen és mennyire legyen távolságtartó a tanítványaival a tanár.

Nem feladatom igazságot tenni egyik oldalon sem. Valószínűleg olyan ez, mint lovon ülni, ami legtöbbször középben célszerű. A közvetlenséget ne értelmezzük teljes lazaságnak, s akkor jobban érthető, hogy szükség van rá. Nevezzük a szigort elvárásnak, és úgy az is mindjárt elfogadhatóbbnak tűnik.

A nem szolgálai tekintélytisztelet és a diák szabadsága jól megférnek egymás mellett. Ehhez arra van szükség, hogy a tanár hozzáállásával, viselkedésével és tudásával ki is érdemelje a tekintélyt. A diák szabadsága pedig nem marad meg, ha visszaélve saját lehetőségeivel abbahagyja tudása kibontakoztatását, és elkezd csak a mának, és csak saját magáért élni.

Utólag, akár tíz évek távolából a felnőttek egy része úgy látja, hogy többet köszönhet teljesítményt elváró tanárainak, míg mások akár ugyanezekről a tanárokról úgy vélekednek, hogy elvették az önbizalmukat azzal, hogy miattuk olyan sokszor érezték magukat butának.

MI HASZNOS EGY DIÁK SZÁMÁRA?

Leszámítva előremutató iskolákat, lelkes tantestületeket, az oktatás sok országban még mindig inkább a porosz hagyományokra támaszkodik. Nem szeretném meghatározni egyetlen tanár számára sem, hogy mennyi szabadságot engedjen diákjainak, és mennyi elvárást támasszon velük szemben. Mindezek mellett az oktatásuk során inkább támaszkodnék a gyerekekben természetüknél fogva létező kíváncsiságra, mintsem erőltetném, hogy mindent megtanuljanak, amit a felnőtt világ elvár tőlük.

Ahogy közeledünk 2030 felé, már most látható,
hogy a legtöbb felnőtt számára nem az lesz elengedhetetlen,
hogy egy szakmában professzionális legyen,
hanem az, hogy gyorsan és sikeresen reagáljon a változásokra.
Ez némi elvárást támaszt az iskola, a tanár
és a szülő irányába.

Ez a képesség közelebb áll a reneszánsz műveltség sokszínűségéhez, saját felfedezéseken alapuló oktatási gyakorlatához, mint az embert is géppé tevő vad kapitalizmus vagy kommunizmus elvárásaihoz, szigorához. (A reneszánsz dicséretéhez azért tegyük hozzá, hogy igen kevesek lehetősége volt akkoriban a tanulás, és nem is azért említtem a kort, mintha a feudalizmusnak az az időszaka annyira üdvözlendő volna.)

Nem megyünk most a mélyére annak, hogy mennyire ellentmondásos a lexikális tudás túlhangsúlyozása a számítógépek korában. Inkább foglalkozzunk azzal, hogy a jelen társadalmi állapotok között mit jelent a tanár karaktere, és hogyan érhet el minél nagyobb képességnövekedést diákjainál a szigor és a tekintély túlhangsúlyozása nélkül.

Egy olyan korban, amiben a legnagyobb erény a változó gazdasági környezethez való gyors alkalmazkodás, a legnagyobb érték az lenne, ha a tanárok keze alatt a diákok minél több pozitív megerősítést kapnának arra vonatkozóan, hogy ők értékesek, képesek és fontosak.

SZÉLLEL SZEMBEN

Egy technikailag fejlődő, modern világ nem feltétlen jelenti azt, hogy emberileg is fejlődő. A gépek fejlődnek, az emberi tényező pedig mintha körbe-körbe járna magasabb technológiai körülmények között. (A háborúk ugyanúgy háborúk ma is, csak modernebb eszközökkel.)

Ha ma egy tanár emberi értékeket, kultúrát szeretne megőrizni és átadni diákjainak, akkor elég nagy hátrányból indul, mert a külvilág nagy mennyiségben árasztja diákjaira az ellenkezőjét. Negatív hírszenzációk, „valóság” show-k, aberrált viselkedésformák nyílt reklámozása, agresszív játékprogramok, agresszivitás és etikátlan párkapcsolatok tv-műsorokban, végletekig fokozott szadizmus és horror a mozifilmekben.

Mit tehet egy tanár ezekkel szemben, ha valódi célokat szeretne diákjai elé állítani, és tisztességre, kitartásra, mások megbecsülésére, és a célok elérésére szeretné tanítani diákjait? Először is készüljön fel arra, hogy nem fogják normálisnak tartani. Erre azonban büszke is lehet, mert ha a normálison az előbb említett aberrációk mennyiségi áradatát érti egy társadalom, akkor igényes ember nem akar „normális” lenni.

SZEMBE KELL HELYEZKEDNI?

Akkor szembe kellene mennünk azzal a társadalommal, amelyik részben rossz irányba megy? Ezzel az a gond, hogy ha valaminek a legyőzéséért harcolunk, arra nehezen tudunk jobbtó irányba hatni. Szembehelyezkedés helyett érdemes észrevenni, hogy vannak társak. Talán nem sokan, és még közöttük is vannak véleménykülönbségek, de vannak.

Egy 20 vagy 40 fős tantestületben nincs egyedül az ember. Bizonyosan vannak körülöttünk más, nem kiégett, vagy kiégés jeleit mutató, de értékes pedagógusok. Ha valaki úgy vélné, hogy az a 19 vagy 39 másik rossz irányba megy, akkor érdemes átgondolnia a saját szerepét.

Valóban nehezzé tehetjük tanári pályánkat, ha elbarikádozzuk magunkat, és mint „magányos hős” onnan küzdünk. Ehelyett találjuk meg azokat, akik legalább részben egyetértenek céljainkkal, és nézzük néha fordítva a dolgot: mi részben egyetértünk az ő céljaikkal. Támogassuk azt, ami támogatható, és akkor gyakrabban kapunk támogatást pozitív elképzeléseinkhez.

Ennek végeredménye nem csak az, hogy tanárként nem szigetelődünk el, hanem ami ennél is fontosabb, a diákjaink több tanár munkájának válnak nyertesévé.

RÉGI JÁTSZMA: TANÁR – SZÜLŐ

A tanár tanítani szeretne, de már az elején nevelési hiányosságokkal találja magát szemben. Ekkor ráébred, hogy nem sok ideje és közvetlen lehetősége van a diák személyiségének formálására, a gyerek etikájának emelésére, melyekre pedig, mint alapokra szüksége lenne ahhoz, hogy egyáltalán ismereteket adhasson át neki.

Ebben a „nyugati” társadalomban gyakori az egymásra mutogatás. Nem ismerek tanárt, aki meg ne kapta volna már szülőktől, hogy „Azért van az iskola, hogy megnevelje!”

Az igaz, hogy ma szülőnek és tanárnak egyaránt nehezebb a dolga, mint tíz vagy húsz évvel ezelőtt. Miközben a szülőket is megértem, hogy van egy elképzelésük arról, hogy mit kellene kapniuk az iskolától, ez mégis elég igazságtalan dolog az iskolával és a tanárokkal szemben, hiszen a gyerek az első, igen jelentős 6 évét leginkább otthon töltötte el. Ez a hat év nevelési szempontból a legnagyobb lehetőség, ki nem használva azonban ez a hat év ugyanebből a szempontból a legnagyobb pazarlás, amit mint szülők a gyerekekkel szemben elkövethetünk.

Ha kezdő tanár vagy, akkor jó ha előre tudod, hogy lesznek szülők, akik együttműködnek majd veled, és lesznek sokan, akik nem. A szülők nem feltétlen jók vagy rosszak; különféle élethelyzetben vannak és rengeteg problémával küszködhetnek egy időben. Ezért mi, mint tanárok, tévesen feltételezzük, hogy éppen a gyerek viselkedése vagy tanulmányi eredménytelensége a legnagyobb problémájuk.

Érdeemes kiismernünk, hogy melyik szülőben mennyi a gyereke érdekében meglévő együttműködési hajlandóság, és akkor már csak azt kell megtanulnunk, hogy mi nem „A” szülővel működünk együtt, hanem csak a szülő „együttműködési hajlandóságával”.

Annyit várjunk tehát bármely szülőtől, amennyi valós realitása van ennek az elvárásnak, mert ha nem így teszünk, akkor sok csalódás vár ránk.

Bár vannak hozzá technikák, de itt rövid a hely ahhoz, hogy egy teljes fejezetet beszúrjak pedagógus kollégáim számára, aminek a címe az lenne, „Hogyan növeld a szülő hajlandóságát az együttműködésre!”

ÉN, MINT TANÁR, SZEMBEN A MENNYISÉGGEL

Mit ér egy tanár lelkesedése szemben annyi hátránnyal, amit a környezet negatív hatásai okoznak egy gyerek személyiség-fejlődésében, viselkedésében, etikájában? Mennyire képes pozitív irányú változást elérni egy lelkes pedagógus, szemben a gyilkolást naturális módon magukban foglaló számítógépes játékokkal, szemben az erkölcstelenséget hétköznapivá tevő filmekkel és annyi minden mással szemben?

Vázzunk itt fel egy matematikai abszurdumot! A neveléssel és oktatással kapcsolatosan hagyományosan úgy gondolják, hogy van néhány százaléknyi feladata a tanárnak (iskolának), egy másik százaléknyi feladata a szülőnek (családnak), s ha ezt a kettőt összeadjuk, akkor az 100%.

Behozhatnánk még a képletbe más tényezőket, például a sportegyesületet, az énekkart, ha oda jár a gyerek, vagy a szomszédot, ha ott is sokat időzik. Teljesen mindegy, a hagyományos vélekedés szerint ezek összessége teszi ki a száz százaléknyi hatást, ami alakítja a gyerek viselkedését, tudását, etikáját, személyiségét és még sorolhatnánk.

Egy ember, egy gyerek azonban nem mennyiségi tényező, ő maga a minőség. Az igaz, hogy nevelkedését meghatározza a környezetéből érkezett sok-sok hatás, de van itt egy fontos dolog, amit kevesen vesznek számításba.

Ha úgy állunk hozzá a neveléshez, oktatáshoz, tanításhoz, hogy “mivel más tényezők is alakítják, mint én,” mint szülő vagy én, mint tanár, akkor azzal csökkentjük saját erőnket, és saját jószándékú hatásunkat.

Még ha igaz is, hogy mások is hatással vannak
gyerekeinkre, diákjainkra, érdemes úgy hatnunk,
úgy viselkednünk, úgy tanítanunk, mintha
minden csak rajtunk múlna.

(Ez következik a „Két hexameterből” is.)

Ez a nézőpont képes megnövelni erőnket és hatásunkat. Legalábbis nem gyengít majd minket egyfajta teljesen másféle vélekedés, miszerint „Hiába minden, mert otthon mindent lerombolnak, amit én itt felépíték.”

MEKKORA A HATÁSUNK?

Nem azért tanítunk, hogy emlékezzenek ránk. Ennyire azért szerencsére nem vagyunk fontosak magunknak. Arra azonban emlékszünk saját iskolai emlékeinkből is, hogy nem azokra a tanárookra gondolunk vissza szívesen, akik elvtelenül lazák voltak velünk és nem is azokra, akik túlzóan szigorúak. Azok a tanárok viszont, akik adtak nekünk tudást, figyelmet és némi szeretetet, még akkori elvárásaik magas szintje ellenére is elevenen és jó érzéseket keltve élnek emlékeinkben.

Azt, hogy Te, mint tanár hol helyezkedsz el a „lelkesen adok és szeretettel, de következetesen elvárok” szintjein, eldöntöd saját magad. Az azonban biztos, hogy ha saját magaddal szemben olyan elvárásokat támasztasz, hogy az egész társadalmat kell rendbe hoznod, akkor előre veszítesz. Nem azt állítom ezzel, hogy ne lehetnének nagy céljaid, tehát ha a te célod mondjuk az, hogy felvirágoztatod egy ország diákságát, én annak nem mondanék ellent.

Mindössze arra biztatlak, hogy ne légy szomorú, ha nem tart veled minden diákod azon az úton, amit te tudsz biztosítani számukra. Örülj annak, ha néhány gyerek miattad nagyobb reményekkel megy majd ki az iskolából, mint ahogyan nélküled ment volna. Örülj annyi gyereked sikerének, amennyiben csak részes lehetsz. Töltsön el jó érzéssel, amikor tanár társad, iskolavezetésed, iskolád valamivel elégedettebb, sikeresebb.

Úgy gondoltad, hogy egy osztályból legalább 10 gyerekben nyomot kellett volna hagynod, de csak ötnek változott jobb irányba az élete, javult a viselkedése, vagy csak ennyinek lett nagyobb a tudása, csak nekik lettek – neked köszönhetően – nagyobbak a lehetőségei az iskola elvégzése után? Akkor ezért az ötért megérte a munkád, és talán nem látszik most, de a fennmaradó 10-20 diák szinten maradt, miközben nélküled ők talán teljesen kihullottak volna a „tisztesség vagy a jövő kosarából”.

Tudod, hogy hozzávetőlegesen akkor mérhetnéd fel a hatásodat, ha már 25 év eltelt volna, és láthatnád lenyomatodat tanítványaid életútjában. Ez kevés tanárnak adatik meg, bár néhány osztálytalálkozó talán felcsillanthat ebből valamit. Nincs két egyforma osztály. Egyikben ennyi, másikban annyi gyerekre leszel számottevő hatással.

100% TÚL KEVÉS!

Sosem fogod megtudni, hogy pontosan hány diákod gondol rád úgy, hogy kapott tőled valami lényegeset; tudást, emberséget, segítséget, példát a tiszteletre, vagy ki tudja még mi mást. Valószínűleg alábecsüled ezt a számot, de nem is a mennyiség a lényeges. Nem azért tanítunk, hogy fontosak legyünk a jelenben itt, vagy a jövőben diákjaink emlékeiben. A diák fontos, és az, hogy mi megtettük-e a tőlünk telhetőt.

Az, hogy ezzel hány diák tudott élni, az egy másik tényező, mert az a helyzet, hogy nekünk mint tanároknak van száz százalékos egyéni felelősségünk, de diákjainknak is van száz százalékos felelősségük abban, hogy mennyire élnek életük során az előttük heverő lehetőségeikkel. Ez itt még nem ér véget. Optimális esetben a szülőknek is van saját száz százalékos felelősségük a nevelésre.

Bár diákjainkra még más dolgok is hatással vannak, de ha önmagában csak ez a három tényező létezne, akkor is összejönne már 300%-nyi lehetőség. Mindannyiunkon múlik, hogy mennyi adódik ebből össze, és mi lesz ennek a végeredménye egy felnőtté vált fiatal vonatkozásában.

Tudom, hogy ez teljesen más matek, mint az, amikor úgy számolnak, hogy ha mindenki összeadja a felelősségét, akkor kijön 100%, de pontosan ezen logika mentén kapnak ki csapatok a sportban is. Azért, mert más csapattársaik és edzőjük felelősségével számolnak, nem pedig a saját, száz százalékos kitevő lehetőségeikkel.

KÖSZÖNÖM

Tisztellek a munkádért, és köszönöm a figyelmedet. Remélem sikerült átadni azt a nézőpontot, hogy nem az a fontos, hogy mi minden dolgozik ellened, mint tanárral szemben. Az viszont számít, hogy Te, mint tanár, tanító vagy bármilyen más pedagógus, minden külső negatív áramlással szemben értékeket, tudást képviselsz, és kultúrát tartasz fenn.

Barátsággal:

Novák Ferenc
társ a nevelésben

Ha az, amit kultúrának nevezünk egyáltalán tovább él majd, akkor az azért lesz, mert vannak és lesznek tanárok, művészek, tudósok és szülők, akiket nem rendített meg az, hogy szélesebb térben az értékek hanyatlását tapasztalták!

Gyereknevelés Kiadvány

gyereknevelés.hu
kapcsolat@gyereknevelés.hu

© 2019. Novák Ferenc

A szerző hozzájárul ahhoz, hogy az olvasó megossza ezen kiadvány teljes tartalmát másokkal akár fénymásolat, akár elektronikus formában azzal a kitételrel, hogy csak teljes terjedelmében osztható meg, nem pedig részeket kiragadva, továbbá a szerző nevének megjelenítésével, és internetes megosztás esetén a gyereknevelés.hu weboldalra mutató link elhelyezésével.